

Pukovnik
Jovan ŽARKOVIĆ

MARKSISTIČKO OBRAZOVANJE I DRUŠTVENO I IDEJNO VASPITANJE

— NEKA ISKUSTVA IZ RADA SA PITOMCIMA VOJNE AKADEMIJE KOV —

OSNOVNI CILJ I ZADACI MARKSISTIČKOG OBRAZOVANJA PITOMACA

Marksističko obrazovanje je, kako je to drug Tito naglasio u uvodnom referatu na Desetom kongresu SKJ, »i lična potreba i društvena obaveza svakog člana Saveza komunista. To je bitna pretpostavka za revolucionarnu akciju. Organizacije i rukovodstva Saveza komunista treba stalno da se zalažu za marksističko osposobljavanje svoga članstva, da rade na okupljanju marksističkih snaga u borbi za revolucionarne poglede, za naučni pristup problemima društva«. Drug Tito je ukazao i na preku potrebu da se »u udžbenicima i nastavno-vaspitnim procesima obezbijedi drugačiji odnos prema marksizmu«, pri čemu se založio za angažovan, stvaralački odnos. Na taj problem se ukazalo u diskusiji i na plenarnim sednicama Kongresa i u njegovoj Komisiji za pitanja obrazovanja i vaspitanja, nauke i kulture, kao i u Rezoluciji o zadacima SKJ, u socijalističkom samoupravnom preobražaju vaspitanja i obrazovanja u kojoj je, sem ostalog, zapisano da svi činioci vaspitanja i obrazovanja u nas treba da jedinstveno i sistematski deluju, obezbeđujući »da marksizam, kao ideologija Saveza komunista i naučna osnova izgradnje socijalističkog samoupravnog društva, bude idejna osnova celokupne vaspitno-obrazovne delatnosti«.

U toj kongresnoj Rezoluciji je, sem ostalog, naglašeno i to da je »marksizam shvaćen celovito, kao naučna teorija i revolucionarna ideologija i praksa radničke klase, idejna osnova celokupnog našeg vaspitanja i obrazovanja. U tom smislu treba da deluju svi činioci vaspitno-obrazovne delatnosti. Nužno je da se mladi i odrasli upoz-

naju sa delima klasika marksizma, sa savremenim razvojem marksizma i sa teorijom i praksom našeg samoupravnog socijalističkog društva, da usvoje marksizam kao svoj pogled na svet i da ga stvaralački primenjuju u praksi. To obavezuje sve činioce vaspitanja i obrazovanja da se u vaspitno-obrazovnom radu borbeno i kritički odnose prema naučnim, antimarksističkim teorijama, idejama i ideologijama koje su tuđe socijalističkom samoupravljanju, kao i prema njihovim nosiocima«.

Takav stav Kongresa obavezuje i sve komuniste iz Armije, a pogotovu organizacije SK i njihove članove u vojnim školama, da svojim idejnim delovanjem i praktičnim merama stalno obezbeđuju da marksističko obrazovanje i vaspitanje čini sve širu i savremeniju osnovu obrazovno-vaspitnog programa idejno-političkog i stručnog osposobljavanja pitomaca za poziv starešina u Jugoslovenskoj narodnoj armiji. Osnovni cilj tog programa, na čijem je ostvarivanju naročito mnogo urađeno u vreme oživotvorenja zadataka naznačenih u Pismu druga Tita, jeste: usvajanje naučnog marksističkog pogleda na svet i dijalektičkog metoda posmatranja i izučavanja savremenih pojava i procesa; upoznavanje pitomaca sa suštinom samoupravnih socijalističkih društveno-ekonomskih odnosa u našoj zemlji; vaspitanje pitomaca u samoupravnom duhu i u duhu ravnopravnosti, bratstva i jedinstva naroda i narodnosti Jugoslavije, kao i poštovanje prava drugih naroda; njihovo vaspitanje u smislu vernosti svojoj socijalističkoj domovini i spremnosti za odbranu njene nezavisnosti i slobodnog samoupravnog socijalističkog razvitka.

Marksističko obrazovanje, prema tome, treba da obezbedi sistematsko sticanje naučnih znanja o prirodi i društvu uopšte, da pitomce osposobi da u svakodnevnom radu marksistički misle i postupaju i da u analizama savremenih društvenih pojava i odnosa primenjuju dijalektičke metode i marksističke kriterije.

Osnove marksističkog obrazovanja i vaspitanja pitomaca su naučni socijalizam uopšte, Program Saveza komunista Jugoslavije, samoupravna društvena praksa kao bitna suština socijalističke demokratije, nesvrstanost kao temeljni princip naše spoljne politike, koncepcija opštenarodne odbrane i, u ovom periodu, Platforma X kongresa Saveza komunista Jugoslavije.

Marksističke postavke i shvatanja su šira osnova na kojoj treba da počivaju i svi ostali obrazovno-vaspitni sadržaji i programi svestranog osposobljavanja pitomaca za uspešno izvršavanje njihovih profesionalnih i društveno-političkih obaveza nakon završetka školovanja. Zato se marksističko obrazovanje ne iscrpljuje samo u dru-

štveno-političkim predmetima (iako su oni u sistemu sticanja marksističkog obrazovanja izuzetno važni), već je marksistički pristup i metod sadržan i u svim drugim predmetima koji se izučavaju u VA KoV. Iz toga proizilazi potreba bolje marksističke zasnovanosti tih predmeta i marksističkog obrazovanja svih nastavnika. Shvatajući tu potrebu i uverenje da nastavnik ne može uspešno obavljati svoju stručnu i pedagošku funkciju ako stalno i uspešno ne proširuje svoje marksističko i opšte obrazovanje, danas imamo sve više mlađih nastavnika i starešina koje završavaju studije na fakultetima društvenih nauka. Vojna akademija podstiče i pomaže takvu aktivnost starešina i nastavnika, jer je jasno da nema marksistički fundirane i idejno usmerene nastave bez marksistički obrazovanih i idejno angažovanih nastavnika. U tome je smisao intenzivnijeg individualnog i grupnog rada na marksističkom obrazovanju starešina i nastavnika.

Marksističko obrazovanje razvija, jača i učvršćuje socijalističku svest pitomaca i njihovu idejno-političku otpornost prema raznim nacionalističkim i drugim antisocijalističkim shvatanjima. Ono ih osposobljava za neposrednu društveno-političku aktivnost, samostalno i permanentno ideološko-političko samoobrazovanje i stalno podizanje na viši nivo njihovih idejno-političkih sposobnosti.

KVALITET I PRIMENLJIVOST STEČENIH ZNANJA

Marksističko obrazovanje pitomaca nije sračunato samo na ovladavanje teorijskim osnovama marksizma, već, istovremeno, i na shvatanje i usvajanje politike SKJ, na razvijanje i podsticanje njihove idejne sposobnosti da se dosledno i uspešno bore u svakodnevnoj praksi za usvojene stavove. Zapravo, ceo sistem društveno-političkog obrazovanja u vojnim akademijama je u funkciji idejne borbe Saveza komunista Jugoslavije i ostvarivanja njegove politike. Zato ono treba stalno da proširuje saznanja i uzdiže svest pitomaca u složenim uslovima, protivrečnostima i perspektivama daljeg razvoja naše samoupravne i višenacionalne socijalističke zajednice. Preko sistema društveno-političkog obrazovanja i vaspitanja, osim ostalog, pitomce treba stalno suočavati sa realnim stanjem u našem društvu, oni treba da upoznaju i dožive sve naše teškoće, probleme i uspehe, da shvate perspektivu i dugoročnu politiku Saveza komunista, kako bi postali aktivni stvaralački subjekti u izgrađivanju i ostvarivanju te politike.

Svesno ili nesvesno odvajanje društveno-političkog obrazovanja i vaspitanja pitomaca od tekuće i dugoročne politike i borbe Saveza komunista Jugoslavije, od realnog života i uslova u kojima se vodi

borba za socijalističke samoupravne odnose i povlačenje u akademsko teoretisanje, makar se radilo i o bitnim marksističkim načelima — suštinski bi vodilo dogmatskom i knjiškom izučavanju marksizma. To, naravno, ne znači nekritičko i apologetsko, već konstruktivno i kritičko izučavanje i usvajanje marksističke teorije, shvatanje uslova i rezultata borbe SKJ u izgradnji socijalističkih društvenih odnosa, a isto tako i kritičko usvajanje novih znanja iz oblasti drugih nauka i naučnih disciplina. Naravno, neophodno je pri tome strogo razlikovati stvaralački i kritički odnos od apstraktnog kriticizma svega postojećeg.

Stoga se upravo u koncipiranju i sprovođenju programa i celokupnog delovanja sistema društveno-političkog obrazovanja mora sjediniti ono neophodno, fundamentalno i teorijsko, sa idejno-akcijskim vaspitanjem i osposobljavanjem pitomaca. To zahteva da programi i udžbenici iz društveno-političkog obrazovanja i vaspitanja budu stalno otvoreni za permanentne i neophodne dorade, korekcije i aktuelizaciju tekućom problematikom. Takav pristup zahteva i Marksova nauka, jer uslovi i rezultati borbe za socijalizam u svetu i socijalistički društveni odnosi u našoj zemlji stalno tu nauku obogaćuju novim teorijskim saznanjima i praktičnim iskustvima. U tom smislu bi bila neodrživa statičnost programskih sadržaja, akademizam u njihovom prezentiranju i izučavanju ili eventualna nezainteresovanost nastavnika da sistematski i svestrano prate i izučavaju društveno-ekonomske odnose kod nas i idejnu borbu i politiku Saveza komunista Jugoslavije, te da to inkorporiraju u nastavne sadržaje. Takav pristup izučavanja marksističke nauke podrazumeva i zahteva da nastavnici iz društvenih predmeta budu jednako vrsni poznavaoци izvorne Marksove misli i savremenih dostignuća u svetlu marksističke teorije i prakse, i kod nas i u svetu. Oni pored toga, kao vaspitači budućih oficira moraju biti idejno-politički angažovani u ostvarivanju politike i Programa Saveza komunista Jugoslavije, u izgradnji samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa i u doslednom ostvarivanju ravnopravnosti, bratstva i jedinstva svih naroda i narodnosti u našoj zemlji.

Za ostvarivanje pomenutih obrazovno-vaspitnih ciljeva značajno je i to kako je organizovan obrazovno-vaspitni proces, kakvi se odnosi uspostavljaju između pojedinih subjekata tog procesa i da li je on tako organizovan da se u njemu samo uči ili i izučava, te da li se u vlastitoj i u društvenoj praksi proveravaju osnovne marksističke postavke.

To pitanje nije samo pedagoško-metodički problem ove nastave. Organizacija, nivo, kriteriji i način izvođenja nastavnog procesa

uopšte, a iz društvenih nauka posebno, moraju imati i svoj idejni smisao. Jer, od nastavnih zahteva, odnosa u nastavnom procesu i načina sticanja znanja, zavisi kvalitet, primenljivost, trajnost tih znanja i formiranje pitomaca kao stvaralačkih ličnosti i — obratno. Zato se nastavni zahtevi za reprodukcijom predavanog, pročitnog i naučenog, moraju zameniti zahtevima za problemskim izučavanjem marksističke teorije, produktivnim mišljenjem i znanjem, koje bazira na poznavanju činjenica i uzroka i koje rezultira sposobnošću samostalnog iznalaženja zaključaka, stavova i čvrstih idejnih uverenja.

Međutim, u organizaciji i izvođenju nastave sa pitomcima još uvek dominiraju frontalni oblici. Pored nekih prednosti nad drugim oblicima, oni imaju, posebno u društvenim naukama, više posledica, jer znatno ograničavaju samostalnost u učenju i mogućnost pitomaca da se osposobljavaju kao aktivni činoci u nastavnom procesu, da suočavaju i proveravaju svoja znanja i stavove u dijalogu sa svojim kolegama i nastavnicima. Stoga osavremenjavanje nastavnog rada ima za cilj oslobađanje od prevaziđenih oblika i metoda nastavnog rada i usvajanje novih. Nužno je stvoriti uslove za intelektualni i studijski napor pitomaca, za širu, konkretniju i svakodnevnu saradnju i uzajamnu pomoć nastavnika i pitomaca. Bez toga pitomac nema uslova da postane aktivan subjekt nastavnog procesa, niti da sopstvenim kritičkim i intelektualnim naporom dolazi do kvalitetnih i trajnih znanja, stavova i uverenja. Taj proces je u praksi, negde više a negde manje, počeo u visokim školama u društvu. On bi u vojnim akademijama kao visokoškolskim i naučnim ustanovama objektivno mogao da se razvija još uspešnije. Mada je navedeni proces kod nas otvoren, očigledno je da će biti složen i težak put do stanja u kojemu nastavnik neće dominirati kao autor svih »istina«, a predavanje će biti dominantan oblik nastavnog rada.

To će zavisiti od odnosa, spremnosti i sposobnosti nastavnika, njihove »privrženosti« tradicionalizmu u nastavi i od poduzorenja prema novim iskustvima i saznanjima, stečenim u drugim visokoškolskim ustanovama. Ozbiljnu teškoću u tom pogledu može da čini nedovoljno predznanje i opšte obrazovanje kao i nedovoljna motivisanost dela pitomaca da samostalnije i temeljitije izučavaju društvene nauke. Napustiti srednjoškolske metode, a ne biti spreman za visokoškolske — nije nikakav uspeh. Objektivna teškoća je ta što vojna akademija još nema »svoje« nastavnike za sve društvene predmete koji se u njoj izučavaju. Ona stoga angažuje nastavnike sa pojedinih fakulteta u Beogradu i iz nekih vojnih institucija, čije je angažovanje na poslovima usavršavanja obrazovno-vaspitnog procesa i objektivno vrlo ograničeno. S druge strane, fond časova za pojedine

predmete do početka školske 1973/74. godine bio je za takve metode krajnje ograničen, te su nastavnici jedva uspevali da izlože nastavne sadržaje.

Borba protiv pasivnog posmatračkog odnosa pitomaca u nastavi, njihovog kampanjskog rada, težnje pojedinaca da kraćim i lakšim putem dolaze do gotovih saznanja i rešenja, a ponegde i nastavničkog verbalizma i tradicionalizma, u sadašnjim uslovima je u suštini i borba za savremeni obrazovno-vaspitni proces i stvaranje slobodne, stvaralačke, svestrane i odgovorne ličnosti, a to i jeste cilj marksističkog obrazovanja i socijalističkog vaspitanja.

Od velikog je uticaja na dinamičniju organizaciju nastavnog procesa i kvalitetnije izučavanje društvenih nauka dosta heterogen sastav pitomaca. Jer u akademiju se primaju učenici iz škola za radnička zanimanja, iz skoro svih srednjih stručnih škola, pa zaključno sa svršenim maturantima gimnazija. Velika razlika u njihovom predznanju je rezultat kvalitativnih razlika u obrazovnim programima tih škola. Jedan broj pitomaca zato treba tek uvoditi u osnove marksizma, dok bi drugi mogli studioznije izučavati društvene nauke. Međutim, svi se oni ravnopravno uključuju u jedinstven obrazovno-vaspitni proces. Sve to objektivno sputava osavremenjivanje i podizanje na viši nivo nastavnog rada iz društvenih nauka. Jedno opšte upoređenje obrazovnih i društvenih predmeta koji se izučavaju u Vojnoj gimnaziji, s jedne, i u školama za radnička zanimanja i nekim srednjim stručnim školama, s druge strane — pokazalo je da programi tih škola zaostaju za Vojnom gimnazijom u društvenim predmetima za oko 50—80%. Treba očekivati da će uskoro doći do poboljšanja nastavnih planova i programa navedenih škola, što će olakšati rešavanje tog problema.

Prema tome, programi društveno-političkih predmeta, organizacija nastavnog procesa i kriterijumi za verifikovanje stečenih znanja, ne mogu se pravdati privremenim teškoćama i ne mogu se spuštati na nivo početničkog uvođenja pitomaca u elementarne marksističke pojmove ili na enciklopedijsko izučavanje marksizma. Takva bi orijentacija dovela do sužavanja i uprošćavanja programskih sadržaja, spuštanja nastavnog procesa i kriterija na nedopustivo nizak nivo, što bi se negativno odrazilo na kvalitet kadra koji školujemo. Ono što je bitno i od čega se mora polaziti jesu potrebe budućeg starešinskog kadra i obrazovno-vaspitnog rada u JNA. Verovatno to ne znači da svi subjekti obrazovanja i vaspitanja u Vojnoj akademiji, a naročito Katedra društvenih nauka, nisu dužni da stalno pomažu onim pitomcima čija su predznanja iz društvenih nauka (iz navedenih razloga) nedovoljna za samostalno i uspešno izučavanje društvenih predmeta.

POSLE PISMA DRUGA TITA I IZVRŠNOG BIROA OBEZBEDENI
SU POVOLJNIJI USLOVI ZA MARKSISTIČKO
OBRAZOVANJE PITOMACA

U toku 1973. godine preduzete su mere na korekciji sadržaja i usavršavanju kompletnog nastavnog plana i programa. Namera je da se on još više usaglasí sa ciljevima školovanja i profilom starešinskog kadra koji Vojna akademija školuje. Posebno se u preispitivanju programa društvenih predmeta vodilo računa o stavovima i zahtevima sadržanim u Pismu druga Tita i Izvršnog Biroa Predsedništva SKJ i o potrebi poboljšavanja i aktueliziranja programa marksističkog obrazovanja i vaspitanja pitomaca. Tako je u predmetu »osnovi marksističke filozofije« dodato poglavlje o dijalektičkoj logici, u »sociologiji« su poboljšani sadržaji o Savezu komunista, klasama i klasnoj borbi, u »ekonomici«, o tržištu, položaju banaka, »zelenom planu«, planiranju i o samoupravnom sporazumevanju i dogovaranju, a u okviru predmeta »društveno-politički sistem« stalno su praćene sve ustavne promene. Zbog nekih očiglednih praznina u nastavnom planu i programu, izrađeni su dodatni programi o SKJ i o društveno-političkom obrazovanju vojnika. Međutim, neophodno je i sada podvrći analizi i poboljšati sadržaj ostalih predmeta, i to sa stanovišta naučno-marksističke zasnovanosti nastavnih sadržaja.

U tom preispitivanju ispravljene su neke greške koje su učinjene prilikom konstituisanja novog nastavnog plana i programa. Naime, od društvenih i vojnih predmeta bili su oduzeti časovi i dodeljeni prirodno-matematičkim i tehničkim predmetima, čija je uloga time bila precenjena, a programi predimenzionirani. U isto vreme, na primer, predmet »osnovi marksističke fiziologije« bio je sveden na fond od 30 časova, »politička ekonomija« i »ekonomika SFRJ« na 75, »društveno-politički sistem SFRJ« na 45 časova, a slično se desilo i sa »istorijom ratova«. Bilo je shvatanja, istina izvan Vojne akademije, da buduće starešine ne bi trebalo da izučavaju »društveno-politički sistem« kao naučnu disciplinu, te je do pred samo potpisivanje nastavnog plana i programa bilo neizvesno da li će se ovaj predmet izučavati ili ne. Za metodičko i sadržinsko osposobljavanje pitomaca za predmet »društveno-političko obrazovanje vojnika« nije bio predviđen nikakav program niti je za to bio predviđen poseban broj časova. Smatralo se da su pitomcima za to dovoljna opšta društveno-politička znanja, a posebno iz vojne andragogije i psihologije, što se u praksi pokazalo neodrživim. Zato je početkom školske 1973/74. godine društvenim predmetima dodato 78 časova. Tako su stvoreni povoljniji uslovi za poboljšanje odnosa između predavanja, vežbi, kon-

sultacija i seminara, za nešto veće korišćenje izvorne marksističke literature i poboljšanje opštih uslova za izučavanje marksističkih i drugih društvenih predmeta.

Sadašnji fond časova za pojedine predmete iznosi:

— »osnovi marksističke filozofije«	— — —	48 časova
— »osnovi opšte sociologije«	— — — —	60 časova
— »politička ekonomija«	— — — — —	40 časova
— »ekonomika SFRJ«	— — — — —	50 časova
— »društveno-politički sistem SFRJ«	— —	60 časova
— »vojna andragogija«	— — — — —	60 časova
— »vojna psihologija«	— — — — —	45 časova
— »metodičko osposobljavanje pitomaca za društveno-političko obrazovanje vojnika«	— —	30 časova
— »tekuća problematika«	— — — — —	120 časova

S V E G A: 513 ili 11,90%

(od ukupnog fonda časova za četvorogodišnje školovanje).

Pored toga, za pripremu i ispite daje se još 3—4 dana, što iznosi 21—28 časova više za svaki predmet. Praksa će verovatno uticati na to da se i ovaj fond časova menja i pomera njegova unutrašnja raspodela.

Obezbeđeni su i drugi važni preduslovi za uspešnije marksističko i društveno-političko obrazovanje pitomaca. Tako su za sve predmete štampani materijali (skripta, priručnici ili udžbenici). Zajedno sa Političkom upravom SSNO i Visokom VPŠ preduzete su mere da se do početka školske 1974/75. godine, umesto skripti i priručnika, izrade kvalitetni udžbenici iz predmeta: »osnovi marksističke filozofije«, »opšte sociologije«, »ekonomske SFRJ«, »društveno-političkog sistema SFRJ« i »vojne psihologije«. To je veliki poduhvat koji će doprineti boljem usklađivanju programskih i udžbeničkih sadržaja, njihovom usaglašavanju sa ciljevima društveno-političkog obrazovanja pitomaca i vremenom predviđenim za izučavanje pojedinih predmeta.

Za lakši i samostalniji rad, za bolje korišćenje izvorne marksističke literature i šire izučavanje ovih predmeta kao i radi organizovanja raznih kurseva — formirane su priručne marksističke biblioteke u pitomačkim sobama u kojima stanuju i uče po 3—4 pitomca. One za sada raspolažu sledećim delima: Program i Statut SKJ; Pregled istorije SKJ; Komunistički manifest; Porijeklo porodice, pri-

vatne svojine i države, Država i revolucija; Osnovni uzroci i pravci ustavnih promena; Kritika Gotskog i Erfurskog programa, Imperijalizam kao najviši stadij kapitalizma, Ustav SFRJ, a traže sredstva i za Titova »Vojna djela«.

Na poslednja dva sajma knjiga biblioteka Vojne akademije je kupila novih 800 knjiga iz marksističke i društveno-političke oblasti, tako da sada raspolaže sa oko 13.000 ovih primeraka. U proleće 1973. godine u Akademiji je u saradnji sa nekim izdavačima bila organizovana prodajna izložba marksističke literature. Njen zadatak je bio popularizacija ove literature među pitomcima i nastavnicima. Međutim, ne bi se moglo reći da svi nastavnici dovoljno upućuju i obavezuju pitomce da se služe izvornom marksističkom literaturom, pa je svrha napora na popuni izvornom marksističkom literaturom i formiranje priručnih biblioteka i bila da se otkloni taj nedostatak. Istina, sadašnji nivo i organizacija nastave ne stimulišu dovoljno pitomce da izučavaju širu i izvornu literaturu, o čemu takođe valja razmisliti i naći podsticajne mere u tom smislu.

VANNASTAVNI SADRŽAJI I OBLICI DRUŠTVENOG OBRAZOVANJA, IDEJNOG USMERAVANJA I FORMIRANJA SVESTRANE LIČNOSTI PITOMACA

Reč je o programu i radu pitomačke tribine — programu tema o SKJ, o aktuelnoj problematici i informisanju pitomaca, njihovom neposrednom uključivanju i aktiviranju u celokupnom životu i radu Vojne akademije, kao i o posebnim programima i oblicima delovanja na patriotskom vaspitanju, u duhu i na osnovama idejnih, moralno-političkih i etičkih vrednosti kao i tekovinama našeg NOR-a i socijalističke revolucije.

U sistemu vaspitanja i obrazovanja pitomaca ovi sadržaji i aktivnosti, iako nemaju karakter predmeta, nisu ni neki dodaci društveno-političkom obrazovanju. To su sastavni delovi jedinstvenog sistema marksističkog obrazovanja, idejnog vaspitanja i usmeravanja pitomaca.

Međutim, u svakodnevnoj brizi o ukupnom vaspitanju i obrazovanju pitomaca, ovim aktivnostima ne poklanja se uvek dovoljna pažnja. Taj značajni oblik obrazovanja i vaspitanja još nije dobro osmišljen, programiran, savremeno organizovan, a ni materijalno, kadrovski i vremenski obezbeđen, kao što je urađeno sa predmetima marksističkog, vojno-stručnog, tehničkog i fizičkog vaspitanja.

Pomenuti programi i aktivnosti poodavno su »prebačeni« u tzv. popodnevno slobodno vreme, a njega gotovo da i nema. To vreme je (sem jednog časa nedeljno) planski predviđeno za vežbe, seminare, trenaze i obavezno učenje pitomaca. Potrebu takvog korišćenja popodnevnog vremena teško je osporavati. U nastavnim planovima i programima poslednjih desetak godina nema ni časa rezervnog vremena, pa ni za tako značajne aktivnosti kao što su ekskurzije pitomaca putevima velikih bitaka i epopeja iz NOR-a, iako je to izuzetno značajno za patriotsko i revolucionarno vaspitanje sadašnjih generacija. I pored izvesnih nastojanja da se nađu pogodna i trajnija rešenja za ovo široko, ali za ostvarivanje obrazovno-vaspitnih ciljeva nezamenljivo područje, nije se mnogo uspeklo. Sadašnji izuzetno opterećeni nastavni planovi i programi, način planiranja i struktura pitomaca to otežavaju. Ipak, pomenute aktivnosti su se odvijale utorkom po podne, subotom i nedeljom ili posle večere.

Pitomačka tribina bila je nosilac mnogih aktivnosti. U njoj se organizaciji godišnje održava petnaestak diskusija o važnijim predavanjima iz oblasti spoljne politike, o aktivnosti SKJ u okviru međunarodnog radničkog pokreta, te iz raznih oblasti razvoja Jugoslavije i SKJ; takođe se raspravljaju pitanja i problemi vojno-političkog karaktera, problemi ideologije, etike, nauke, umetnosti, kulture, sporta, omladine i sl. Na taj se način dopunjavaju znanja stečena izučavanjem društvenih nauka i zadovoljava interesovanje pitomaca da o navedenim temama i pitanjima diskutuju i raspravljaju međusobno, kao i sa poznatim političkim, javnim i drugim radnicima i stvaraocima.

Značajnu dopunu u sistemu vaspitanja i obrazovanja predstavlja i kratki kurs o istoriji SKJ. On se organizuje za sve pitomce novih klasa. Cilj mu je upoznavanje pitomaca sa mestom, ulogom i zadacima SKJ u izgradnji samoupravnih socijalističkih društvenih odnosa i na jačanju ravnopravnosti naroda i narodnosti naše zemlje, izgradnji sistema opštenarodne odbrane i JNA, zatim o unutrašnjim odnosima u SK, o liku člana SK, njegovim pravima i dužnostima, mestu i ulozi drugih društveno-političkih organizacija, o idejnoj borbi SKJ protivu snaga i tendencija koje se suprotstavljaju izgradnji samoupravnog socijalizma.

Program kursa, pored toga, ima za cilj da doprinese što kompletnijem osposobljavanju pitomaca za njihovu idejno-političku aktivnost u pitomačkim organizacijama SK i njihovim budućim jedinicama i organizacijama SK. Idejno-političko sazrevanje i osposobljavanje pitomaca se odvija i putem njihovog neposrednog angažovanja

u radu organizacije Saveza komunista u Akademiji. Poslednje organizacione promene omogućile su angažovanje velikog broja pitomaca u organima Saveza komunista. Na primer, počev od partijskih odeljenja pa do konferencije SK vojnih škola i akademija, u razne organe birano je 117 pitomaca. Računa se da će u toku četvorogodišnjeg školovanja kroz te izborne organe proći oko 40% pitomaca — članova SK. Njihovom idejnom i političkom sazrevanju i sticanju iskustava u partijskom radu najviše doprinosi dobro organizovan rad partijskih odeljenja formiranih u pitomačkim vodovima i rad u osnovnim organizacijama u pitomačkim klasama, u kojima su četiri petine sekretara, zamenika i članova sekretarijata pitomci.

Marksistički pogled na svet, kao što se zna, ne ističe se knjiški, bez povezanosti sa praksom, niti se idejna i politička svest pitomaca i njihovo ponašanje formiraju samo pod uticajem nastave, bez obzira na njen sadržaj i značaj. Za formiranje idejne i političke svesti i stavova pitomaca neophodno ih je staviti u odgovornu i aktivnu poziciju u odnosu na realne uslove života, kako bi svakodnevno u praksi doživljavali i usvajali pravilne socijalističke odnose i odnose koji nužno proizilaze iz prirode i karaktera vojne organizacije. U tom smislu je, u izbornim organima i radnim grupama organizacija SK, u Savetu i Veću Vojne akademije, u većima klasa i smerova, u Savetu kluba, raznim komisijama, odborima i raznim ekipama — angažovano 239 pitomaca.

Smisao ovih aktivnosti i angažovanje pitomaca je u razvijanju njihove odgovornosti za život, rad i stanje u Akademiji i u njihovom vaspitanju da zavole društveni život, rad i sport. Sve to znači da se marksističko, društveno i moralno vaspitanje ne serviraju kao doktrina preko katedri i udžbenika, bez povezanosti sa životom i aktivnim delovanjem pitomaca u nastavi i neposrednom partijskom i društvenom radu. Bez mnogih dopunskih programa i oblika društveno-političkog i idejnog obrazovanja i osposobljavanja, nedovoljna bi bila znanja i sposobnosti stečeni samo na osnovu izučavanja predmeta koje sadrže nastavni planovi i programi. Za uspešno obavljanje početnih starešinskih dužnosti, za pitomačko uključivanje u celokupni život i rad trupe, za aktivnost u organizacijama SK i u društveno-političkom životu njihovih budućih garnizona — neophodno ih je u Akademiji, u školskim centrima, u saradnji sa trupnim jedinicama, omladinskim i sportskim organizacijama, blagovremeno i organizovanje pripremati za te zadatke.

Jednostrano zaključivanje o kvalitetu i uspehu društveno-političkog vaspitanja i obrazovanja pitomaca samo na osnovu predmeta i broja časova, pa i na osnovu ocena koje pitomci dobijaju na ispitima, bilo bi pogrešno. Ne osporavajući veliki značaj svega toga, očigledno je da je to samo po sebi nedovoljno. Treba sagledavati celinu obrazovno-vaspitnog sistema i sve njegove sastavne delove pojedinačno, njihovu sadržajnu, organizacijsku i idejnu povezanost i stvarati jednako povoljne uslove za sve delove tog sistema, da bi se ostvario onaj krajnji cilj vaspitanja i obrazovanja — formiranje kompletne socijalističke ličnosti. Pitomac mora biti kompletna ličnost da bi sutra bio svestran starešina. Naravno, ovo podrazumeva posedovanje visokih vojno-stručnih sposobnosti, širokog opšteg i društveno-političkog obrazovanja, svestrane opšte i profesionalne kutlure, moralno-političkih kvaliteta i psihofizičkih osobina.

Formiranje takvih ličnosti je složen, težak i dugotrajan proces, koji se sastoji od više obrazovno-vaspitnih programa, sadržaja i akcija u čijem realizovanju na odgovarajući način učestvuju svi faktori vaspitanja i obrazovanja, uključujući tu i same pitomce kao aktivne subjekte.

Konačan uspeh i cilj vaspitanja i obrazovanja u velikoj meri zavisi od sposobnosti i aktivnosti svih nastavnika i neposrednih starešina kao vaspitača. Ne može biti reči o formiranju samoinicijativne, kreativne, kritičke i odgovorne ličnosti pitomca, ako ga nastavnik i starešina, u okviru nastavnog procesa, ne stavlja u poziciju da on aktivno i stvaralački izučava i primenjuje marksističke stavove ili taktička načela i pojedine pravilske odredbe, odnosno ako nastavnik samo traži da mu pitomac ponovi ono što je na času čuo ili u udžbeniku pročitao. Nastavnici i starešine treba svakodnevno da kod pitomaca uočavaju praznine u izgradnji njihovog moralnog i stručnog profila. Inače, ne uoče li propuste u njihovom moralnom i stručnom odgoju i ako kao pedagozi uporno ne rade na popunjavanju uočenih praznina i otklanjanju pojedinih slabosti kod pitomaca — svi obrazovni rezultati mogu doći u pitanje.

Socijalistička i idejno-politička usmerenost i opredeljenost pitomaca je veoma pozitivna. Međutim, to ne znači da je unapred i sama po sebi trajno zagarantovana, tim pre što je vidljiv nesklad između verbalnih političkih i moralnih opredeljenja i stvarne aktivnosti, kao i neizgrađenost idejnih i političkih stavova o nekim pitanjima, naročito kod dela pitomaca mlađih klasa. Reč je o nedovoljnoj političkoj aktivnosti, pomanjkanju jasnih idejnih i političkih kriterija u ocenji-

vanju raznih društvenih problema ili ponašanja pojedinaca. Ima, i malograđanskog shvatanja drugarstva, nedovoljne spremnosti da se polaže račun o radu pred kolektivom, i da se prihvati kritika.

Pitomci su mladi ljudi koji se nalaze u procesu intenzivnog idejnog, političkog, kulturnog i profesionalnog formiranja. Međutim, to formiranje ne sme biti stihijno. Za njega se treba svakodnevno i uporno boriti, pre svega u okviru osmišljenog i organizovanog obrazovno-vaspitnog procesa, u kojem svi subjekti dosledno izvršavaju svoje uloge i zadatke. To isto važi i kad je reč o programiranju sadržaja, organizaciji i razvijanju delatnosti radi proširivanja njihove opšte kulture i stvaranja pozitivnih navika. U vezi s tim vrlo je značajna uloga pitomačkog kluba, biblioteke, raznih sekcija i komisija. U tom smislu se i ulažu naponi, ali još uvek ispod potreba i mogućnosti, kako u pogledu obima tih aktivnosti, tako i u pogledu njihovog osavremenjavanja i obogaćivanja novim i za pitomce privlačnijim oblicima i sadržajima.

Može se zaključiti da su ciljevi obrazovanja i vaspitanja u Vojnoj akademiji KoV-a, posebno marksističkog obrazovanja i formiranja pitomaca u svestrane ličnosti, idejno-politički jasno i kompleksno formulisani. Međutim, za njihovu potpunu realizaciju nije dovoljno imati samo dobro koncipirane programe. Potrebno je brže i radikalnije menjati klasičnu organizaciju i metode izvođenja obrazovno-vaspitnog rada. Ulaganje novih napora na poboljšanju andragoško-pedagoške kulture i marksističkog obrazovanja; pridavanje više značaja i ulaganje novih napora za još uspešniji kulturni, moralni, estetski i profesionalni odgoj pitomaca; uvođenje novih značajnih stimulansa radi povećanja motivisanosti pitomaca za učenje, bolju selekciju prijema u Vojnu akademiju i doslednije izgrađivanje kriterija i nastavnih zahteva na visokoškolskom nivou — to je, pored ostalog, put prevazilaženja protivurečnosti između maksimalnih obrazovno-vaspitnih ciljeva i mnogih isprepletenih objektivnih i subjektivnih teškoća koje još deluju u procesu vaspitanja i obrazovanja pitomaca Vojne akademije kopnene vojske.